

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

StV@eduskunta.fi

Viite: Asiantuntijalausuntopyyntö asiana HE 54/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Asia: Vanhusasiavaltuutetun lausunto

Vanhusasiavaltuutettu kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä ja tarkastelee sitä iäkkäiden oikeuksien ja aseman näkökulmasta.

Vanhuspalvelulain henkilöstömitoitusta koskevaa voimaantulosäännöstä ehdotetaan muutettavaksi toistamiseen. Alun perin ympärivuorokautisen hoidon 0,7 henkilöstömitoitus piti tulla voimaan 1.4.2023 ja ensimmäisen muutoksen jälkeen 1.12.2023. Vanhusasiavaltuutettu ei kannata esitettyä voimaantulosäännöksen siirtymäaikaa. Iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon lakisääteisellä henkilöstömitoituksella turvataan iäkkäiden henkilöiden oikeutta välttämättömään huolenpitoon ja riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä toteutetaan iäkkäiden henkilöiden yhdenvertaisuutta ja osallisuutta yhteiskunnassa.

Esityksessä on vaikutusten arvioinnissa (kohta 3.2.5) tuotu esiin, että henkilömitoituksen säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä (HE 4/2020) kuvattiin henkilöstömäärän noston vaikutuksia muun muassa palvelujen laatuun. Lisäksi todettiin mitoituksen nostolla 0,7 työntekijään asiakasta kohti olevan selkeä vaikutus asiakasturvallisuuteen.

Hallituksen esityksen vaikutukset kohdistuvat ikääntyneisiin henkilöihin, jotka asuvat palveluiden piirissä sen vuoksi, että he tarvitsevat palveluita jatkuvasti ja ympäri vuorokauden. Ympärivuorokautisen hoivan asiakkaista valtaosalla on pitkälle edennyt muistisairaus, lähes kaikilla on vaikeita toimintakyvyn ongelmia sekä monia sairauksia. Heillä ei käytännössä juuri ole mahdollisuuksia vaikuttaa palveluidensa riittävyyteen tai laatuun.

Vuoden 2022 aikana vanhainkodeissa ja ympärivuorokautisessa palveluasumisessa hoidettiin yhteensä noin 81 000 asiakasta ([Sosiaalihuollon laitos- ja asumispalvelut 2022 : Sosiaalihuollon ympärivuorokautisten laitospalveluiden asiakasmäärä edellisen vuoden tasolla \(julkari.fi\)](#)). Lisäksi

säännöllisen kotihoidon piirissä oli yli 100 000 yli 65-vuotiasta ([Tulostaulukko - Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki](#)).

THL:n seurantatietojen mukaan näyttää siltä, että ikääntyneiden on yhä vaikeampi saada säännöllistä kotihoitoa tai paikkaa tehostetussa palveluasumisessa. Tämä tarkoittaa sitä, että kotihoidossa hoidetaan enemmän apua tarvitsevia ikääntyneitä ja tehostettuun palveluasumiseen siirtyy aikaisempaakin huonokuntoisempia iäkkäitä. <https://thl.fi/fi/-/yha-harvemmat-saavat-kotihoidon-palveluja-vaikka-palvelujen-tarve-on-jyrkassa-kasvussa>

Ikääntyneiden kotihoitoon ja ympärivuorokautiseen hoitoon palveluasumisessa on osoitettu vuosikymmenten ajan liian vähän rahoitusta. Tästä syystä ikääntyneiden on ollut vaikeampi saada riittävästi palveluita, joita he tarvitsevat. Riittämätön resurssointi on johtanut siihen, että työntekijöiden määrä on ollut liian pieni suhteessa tehtävän työn määrään ja työ on muuttunut seurantatutkimusten mukaan vähitellen entistä kuormittavammaksi erityisesti kotihoidossa.

[Henkilöstön saatavuuden ja alan vetovoimaisuuden turvaaminen iäkkäiden palveluissa \(Hyvä veto\) | Työterveyslaitos \(ttl.fi\)](#)

Kröger, T. ym. (2019). Care poverty : unmet care needs in a Nordic welfare state. *Int J Care and Caring*, 3(4), 485-500. <https://doi.org/10.1332/239788219X15641291564296>

Vanhusasiavaltuutetun näkemyksen mukaan on välttämätöntä osoittaa nykyistä enemmän rahoitusta ikääntyneiden kotihoitoon ja ympärivuorokautiseen palveluasumiseen, jotta turvataan ikääntyneiden perusoikeutta riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin.

Rahoitusvaje on ollut tiedossa jo pitkään ja erityisesti omaiset ja media sekä myös valvontaviranomaiset ovat nostaneet esiin sitä, miten kohtuuttomiin tilanteisiin ikääntyneet heikkokuntoiset henkilöt ovat joutuneet, kun välttämättömiä palveluita ei ole saatu. Vanhusasiavaltuutettu on saanut useita yhteydenottoja omaisilta ja ikääntyneiltä itseltään tällaisista tilanteista.

Vanhusasiavaltuutettu toteaa, että mikäli esitetty siirtymäsäännös tulee voimaan, ennakoidut säästöt ikääntyvien palveluihin suunnatussa rahoituksessa tulee käyttää vanhustalouden, erityisesti yhteisöllisen asumisen ja kuntoutuksen kehittämiseen, jotta vanhustaloudet kokonaisuutena pystyvät vastaamaan kasvaviin asiakasmääriin.

Yhteisöllinen asuminen on uusi palvelumuoto, jota koskevia säädöksiä henkilöstörakenteesta tai -mitoituksesta ei vielä ole. Koska tavoitteena on tarjota palvelua ikääntyneille, joiden terveys ja toimintakyky on pysyvästi heikentynyt, on välttämätöntä turvata riittävä henkilöstö sekä mahdollisuudet valvontaviranomaisille myös valvoa näiden palveluiden laatua. Hallituksen esityksessä kuvataan palvelurakenteen muutosta mm sivulla 8 ja kerrotaan tavoitteesta uudistaa palvelurakennetta ottamalla yhteisöllinen asuminen laajemmin käyttöön hyvinvointialueilla.

Ikääntyneiden määrä tulee kasvamaan lähivuosikymmenet. Ikääntyneen väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on ainoa sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä keino hillitä väestön ikääntymisestä johtuvaa sosiaali- ja terveyspalveluiden tarvetta. Samalla kun turvataan riittävät resurssit ikääntyneiden palveluihin, on vahvistettava myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimia. Viimeisten suomalaisten tutkimustulosten (FINGER-tutkimus) mukaan muistisairauden riskiä voitaisiin vähentää jopa 40 % terveillä elintavoilla, kansantautien hyvällä hoidolla sekä muistitoimintojen harjoittamisella (Kivipelto Miia <https://yle.fi/a/74-20007178>).

Työvoimapula sosiaali- ja terveyspalveluissa tulee todennäköisesti jatkumaan ja tästäkin syystä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen tulee olemaan erittäin tärkeää.

Henkilömitoituksen nosto on konkreettinen toimi, jolla ympärivuorokautisen palveluasumisen piirissä asuvien iäkkäiden olosuhteita on voitu ja voidaan edelleen parantaa. Tästä syystä vanhusasiavaltuutettu pitää valitettavana, että ympärivuorokautisen hoidon suunniteltua 0,7 henkilöstömitoitustasua esitetään jälleen lykättäväksi ja tällä kertaa yli kokonaisen hallituskauden.

Mikäli henkilöstömitoituksen nostoa lykätään vanhusasiavaltuutettu pitää välttämättömänä sitä, että mitoituksen noston lykkäämisen vaikutuksia ikääntyneiden hoivan ja hoidon laatuun sekä palveluiden saatavuuteen seurataan säännöllisesti esitetyn lykkäysajan aikana.

On tärkeää turvata iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon ja huolenpidon asiakkaille laadukkaat palvelut sekä edistää asiakas- ja potilasturvallisuutta.

Helsingissä 16.10.2023

Vanhusasiavaltuutettu

